

Správa o výsledku kontroly 2024

Kontrola vo vybraných vodárenských spoločnostiach

Najvyšší kontrolný úrad SR
Ľubomír Andrassy, predseda

Kontrolovali sme

Vybrané vodárenské spoločnosti a ÚRSO Bratislava

Kontrola bola zameraná na to ako štyri vodárenské spoločnosti – Bratislavská vodárenská spoločnosť, Podtatranská vodárenská spoločnosť, Východoslovenská vodárenská spoločnosť a Západoslovenská vodárenská spoločnosť, svojim hospodárením zabezpečujú obnovu verejných vodovodov a verejných kanalizácií vo svojej pôsobnosti v rokoch 2021 až 2023. Vodárenské spoločnosti pôsobia ako akciové spoločnosti a ich akcionármi sú obce. Hlavnou činnosťou je prevádzka verejných vodovodov a verejných kanalizácií, s výnimkou Podtatranskej vodárenskej spoločnosti, ktorej prevádzku verejných vodovodov a kanalizácií - zabezpečuje iná spoločnosť. Pre činnosť týchto spoločností je dôležitá činnosť regulátora, ktorú vykonáva ÚRSO, a preto sme sa venovali aj jeho činnosti.

Ako sme postupovali

Kontrola bola realizovaná podľa príslušných ustanovení zákona o NKÚ SR a štandardov, ktoré vychádzajú zo základných princípov kontroly v rámci medzinárodných štandardov najvyšších kontrolných inštitúcií (ISSAI). Postupovali sme nielen podľa zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, ale aj podľa zákona o regulácii v sieťových odvetviach, súvisiacich vyhláškach, ako aj inej národnej legislatívy. Rámec kontroly dotvára aj činnosť MŽP SR, a preto sme sa venovali aj časti jeho strategických dokumentov, gestorskému zákonu a výkonu dozoru a dohľadu.

Prečo sme kontrolovali

NKÚ SR sa problematike vodárenských spoločností venuje dlhodobo. Zistené poznatky, ktorých závažnosť mala vysokú mieru, komunikoval NR SR a Vláde SR správami o výsledku kontrol. Prvá správa poukázala na ekonomické a finančné dôsledky prenesenia prevádzkových činností na súkromnú spoločnosť a druhá na vysoký investičný dlh v oblasti rozvoja a obnovy vodárenskej infraštruktúry v deviatich významných spoločnostiach, na riešenie ktorého by bolo potrebné prijať dôležité strategické investičné rozhodnutia a prijať viaceré legislatívne zmeny na úrovni ústredných orgánov, parlamentu, regulátora, ale tiež v samotných spoločnostiach. Po uplynutí troch rokov od tejto kontroly NKÚ SR preveroval aké zmeny nastali v danej oblasti a či sa vytvorili predpoklady na udržateľný rozvoj vodárenskej infraštruktúry na príklade kontrolovaných subjektov. Preverili sme výsledky hospodárenia vodárenských spoločností po zmene legislatívy, spôsob regulácie cenotvorby vodného a stočného z pohľadu potrebného generovania zdrojov na obnovu vodárenskej infraštruktúry.

Čo sme zistili

- Strategický dokument „Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 - 2027 hodnotí potrebu finančných zdrojov na rozvoj a obnovu vo výške viac než 5,6 mld. eur.
- Strategické dokumenty neriešia dostatočne, z akých zdrojov sa rozvoj a obnova má zabezpečiť, no nie je zrejmá ani alokácia investícií do infraštruktúry. V rokoch 2021 až 2023 sa uskutočnili rozvojové investície vo výške 166 mil. eur, čo sú necelé 3,00 % z predpokladanej sumy potrebnej do roku 2027.
- Relevantnosť údajov v uvedenom pláne nie je možné verifikovať, tvorcovia plánu pracujú s informáciami z rôznych zdrojov, zisťovanie údajov o stave siete prostredníctvom GPS alebo iných nástrojov je v počiatočnej fáze. Účinné plánovanie aj v tejto oblasti vyžaduje spoľahlivé a úplné údaje o stave vodárenskej infraštruktúry a na základe tohto stavu projektovať i potrebu finančných zdrojov a ich možnú štruktúru
- Až 3,37 mld. eur, t. j. 65,60 %, by z celkovej sumy bolo potrebné na zabezpečenie obnovy existujúcej infraštruktúry. Znamená to, že obnova verejných vodovodov a verejnej kanalizácie by mala byť do roku 2027 investičnou prioritou vodárenských spoločností, ktorým táto úloha vyplýva zo zákona.
- Tvoriť a realizovať plány obnovy verejných vodovodov a verejnej kanalizácie majú vodárenské spoločnosti zo zákona. Vypracované plány obnovy v kontrolovaných spoločnostiach neplnia tú úlohu, ktorá sa od nich očakáva, najmä realizácia plánov výrazne zaostáva za cieľmi. Kontrolované subjekty mali v zmysle svojich plánov za roky 2021 až 2023 investovať do obnovy 470 mil. eur, skutočnosť bola na úrovni viac ako 78 mil. eur, t. j. necelých 17,00 % z celkového plánu. Interval plnenia plánu bol od 2,68 % vo VVS po 71,73 % v PVS.

- Napriek tomu, že regulátor svojou vyhláškou z roku 2022 zaviedol nové ustanovenie týkajúce sa podpory investovania vodárenských spoločností do obnovy, z výsledkov kontroly je zjavné, že tieto opatrenia nedokážu vytvoriť dostatok finančných prostriedkov na obnovu v takej miere, ako by bolo žiaduce.
- V roku 2023 však iba dve spoločnosti použili primeraný zisk na plnenie plánu obnovy, problémy sú aj pri tvorbe a použití účelovej rezervy, ktorá sa stala zákonnou povinnosťou spoločností aj na základe legislatívnej iniciatívy NKÚ SR. Dosiahnutá miera potrebnej obnovy nie je výsledkom aktivity manažmentu a regulátora iba v kontrolovanom období, ale v mnohých prípadoch je výsledkom dlhodobého nesystémového práce v oblasti obnovy a používania zdrojov určených na obnovu aj na rozvojové aktivity.
- Kontrola sa venovala aj problematike strát vody v sieti. Tieto sa v kontrolovaných subjektoch pohybovali od 25,00 % do takmer 33,00 % . V praxi to znamenalo ročnú stratu 51,2 mil. m³ pitnej vody, ktorú vodárne odobrali, ale k spotrebiteľovi sa táto voda nedostala. Ide takmer o 1/3 odobratej vody.
- Kontrola ukázala na celý rad problémov aplikačnej praxe zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, ale aj ďalších právnych noriem a predpisov, ktoré umožňujú rôzny výklad a tým aj rôzne konanie a aktivity jednotlivých subjektov. Osobitným problémom je finančné zabezpečenie obnovy siete u vlastníkov, ktorí nie sú prevádzkovatelia, kde prevádzkovateľ je poberateľom primeraného zisku v regulovaných cenách, a vlastníkom, ktorý je za infraštruktúru zodpovedný sa tento v plnej miere nedostáva.
- MŽP SR spolu s okresnými úradmi nevykonávajú v dostatočnej miere svoje povinnosti štátneho dozoru a dohľadu spojené s tvorbou a plnením plánu obnovy, finančnej rezervy a ďalších povinností vyplývajúcich zo zákona. Za kontrolované obdobie ani jedna ich kontrola nesmerovala do oblasti preverovania stavu vo sfére obnovy vodárenskej infraštruktúry či tvorby a použitia účelovej finančnej rezervy.
- Spôsob vzniku obecných akciových vodárenských spoločností znamenal, že tieto spoločnosti pôsobiace vo verejnom záujme nemajú svojho zakladateľa, čo v mnohých prípadoch komplikuje kontrolu plnenia verejného záujmu v daných spoločnostiach, výkon prác vo verejnom záujme a pod.
- Vodárenské spoločnosti sú akciové spoločnosti a je na rozhodnutí akcionárov či disponibilné zdroje spoločnosti sa použijú v plnej miere na plnenie verejného záujmu, ktorým je bezpečná a spoľahlivá infraštruktúra verejných vodovodov a verejných kanalizácií. V kontrolovanom období boli v BVS a PVS vyplatené dividendy akcionárom a vo VVS boli vyplatené tantiémy vo výške 2,96 mil. eur. Výdavky na dary, reklamu a propagáciu spoločností, ktoré majú monopolné postavenie v oblasti vody, boli za kontrolované obdobie vo výške 4,4 mil. eur, z toho vo VVS 2,8 mil. eur, čo predstavuje približne polovicu sumy, ktorú spoločnosť použila na plnenie plánu obnovy za kontrolované obdobie. Vzhľadom k charakteru spoločností a úlohám akcionárov pri zabezpečovaní potrieb vody pre svojich občanov by mali dôslednejšie zvažovať, či by tieto použité prostriedky nepriniesli väčší spoločenský úžitok ich použitím na zabezpečenie trvalo udržateľnej a bezpečnej vodárenskej infraštruktúry.
- Vo viacerých prípadoch boli zistené porušenia legislatívy z oblasti vodárenstva, infozákona, zákona o tvorbe právnych predpisov ako aj obchodného zákonníka.

Čo odporúčame

NKÚ SR na základe dlhodobej kontrolnej činnosti vodárenských spoločností odporúča **Vláde SR**:

- Vzhľadom k dlhodobým problémom hodnotenia výkonu verejného záujmu vo vodárenských akciových spoločnostiach, dosahovania cieľov strategického a operatívneho riadenia, tvorby a použitia výsledkov hospodárenia a ďalších zistených problémov opätovne zvážiť možnosť osobitného definovania týchto spoločností v obchodnom práve. Obdobné problémy NKÚ SR eviduje aj v iných akciových spoločnostiach plniacich verejný záujem a právna úprava by mala byť všeobecnou úpravou podmienok ich osobitej činnosti a osobitého postavenia štátu a obcí ako ich akcionárov;
- Uložiť MŽP SR ako gestorovi zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách analyzovať doterajšiu činnosť jednotlivých obecných vodárenských spoločností a plnenie ich poslania a pravidelne ročnou správou informovať o plnení všetkých podstatných ukazovateľov ich činnosti ako výsledku kontrolnej činnosti a výkonu dohľadu a dozoru štátnej správy v tejto oblasti;
- Uložiť MŽP SR, aby výsledky analýzy a jej pravidelnej aktualizácie aktívne využíval pri tvorbe regulačnej politiky v oblasti stanovovania ekonomicky oprávnených nákladov a tým aj cien vody, ktoré umožnia plniť ciele vodárenských spoločností hospodárne, efektívne a účelne;
- Uložiť MŽP SR riešiť aplikačné problémy uvedené v správe, ktoré spôsobujú problémy pri výkone činnosti vodárenských spoločností, najmä: jednoznačnosť pojmov „rozvoj verejných vodovodov a verejných kanalizácií“, ich „obnovu a opravu“ „primeraný zisk a jeho použitie“, nejasnosti v oblasti tvorby a použitia účelovej finančnej rezervy a prevodu majetku obcí za jedno euro do vodárenských spoločností tak, aby boli zároveň akceptovateľné všetkými orgánmi kontroly, štátneho dozoru a dohľadu. Osobitnú pozornosť v zákone venovať osobitostiam rozdielneho výkonu vlastníctva a prevádzkovateľa vodárenskej infraštruktúry.

VÝKON KONTROLNEJ AKCIE

Účel kontrolnej akcie

Účelom kontroly bolo posúdiť hospodárenie vodárenských spoločností po zmene legislatívy, vrátane spôsobu regulácie cenotvorby s dôrazom na to, či tieto spoločnosti generujú dostatok zdrojov na potrebnú obnovu a rozvoj verejných vodovodov a verejných kanalizácií.

Pred kontrolou boli identifikované riziká: nenaplnenie cieľov strategických dokumentov štátu, zameraných na rozvoj a obnovu verejných vodovodov a verejných kanalizácií; výsledky hospodárenia nezabezpečujú dostatočné zdroje na rozvoj a obnovu; v cenách vodného a stočného nie sú dostatočne zohľadnené potreby vodární na rozvoj a obnovu; použitie finančných prostriedkov aj prostredníctvom spriaznených osôb.

Kontrola bola vykonaná ako kontrola súladu s prvkami výkonnosti. Komplexne sme zmapovali strategické dokumenty štátu v nadväznosti na vodárenskú infraštruktúru. Preverili sme vývoj hospodárenia vybraných vodárenských spoločností a jeho dopad na obnovu a rozvoj verejných vodovodov a verejných kanalizácií. Zaoberali sme sa aj cenotvorbou v oblasti vodného a stočného a jej vplyv na obnovu infraštruktúry a niektorými vybranými výdavkami spoločností.

Na základe zistených skutočností sme vyhodnotili, či vybrané vodárne postupovali v oblasti verejných vodovodov a verejných kanalizácií v súlade s platnou legislatívou ako aj to, či ÚRSO v oblasti cenotvorby vodného a stočného dodržiavalo príslušnú národnú legislatívu.

V rámci kontrolovaných subjektov boli vybrané oba typy spôsobu prevádzkovania vodárenských spoločností. PVS je síce vlastníkom vodárenskej infraštruktúry, ale vodárenskú infraštruktúru prevádzkuje iná súkromná spoločnosť – PVPS na základe zmlúv o nájme a koncesných zmlúv. V ostatných prípadoch vodárenské spoločnosti prevádzkuje priamo vlastník infraštruktúry. Kontrolovaným subjektom bol aj ÚRSO. MŽP SR, síce nebolo kontrolovaným subjektom, ale bolo z pozície gestora v oblasti vodárenstva požiadané o predloženie súvisiacich dokladov, informácií a vyjadrení.

Rámec kontrolnej akcie

K metódam a technikám, ktoré boli uplatnené počas výkonu kontroly, patrili najmä: štúdium všeobecne záväzných právnych predpisov, interných predpisov, preskúmanie predloženej dokumentácie a dokladov, analýz, prepočty a iné. Kontrolovaným obdobím boli roky 2021 až 2023 a súvisiace obdobia. Výber vzorky bol realizovaný na základe profesionálneho úsudku kontrolóra, ako aj podľa povahy získaných informácií o kontrolovanom subjekte.

Výsledky kontrolnej akcie

I. Zásobovanie pitnou vodou a jej odkanalizovanie v SR

Prístup k zdravotne nezávadnej pitnej vode je jedným zo základných práv občanov našej krajiny. Pre zdravie a bezpečnosť je tiež dôležité odkanalizovanie a čistenie odpadových vôd. Dlhodobými cieľmi verejnej politiky v danej oblasti

je prostredníctvom verejnej vodovodnej siete a siete verejnej kanalizácie tieto potreby zabezpečiť. Ich plnenie však vyžaduje značné investičné zdroje na rozvoj potrebnej infraštruktúry a jej pravidelnú obnovu a údržbu. Zabezpečiť zásobovanie pitnou vodou pre obyvateľov patrí k základným povinnostiam obcí. V súčasnosti, vzhľadom na nerovnomerné rozloženie vodných zdrojov, je úroveň zásobovania pitnou vodou v jednotlivých okresoch Slovenska rozdielna, pričom niektoré oblasti sú z hľadiska zdrojov vody prebytkové, iné oblasti zase vykazujú deficit. Počet obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov v roku 2022 bol 4 902 720, čo predstavovalo 90,27 % z celkového počtu obyvateľov SR. Z pohľadu celkového počtu obcí bolo v roku 2022 zásobovaných pitnou vodou 2 449 samostatných obcí, čo predstavuje 84,74 % z celkového počtu. Na Slovensku sa stále nachádza 442 obcí bez verejných vodovodov, pričom nejde iba o malé obce. Napojenosť obyvateľstva na kanalizácie je v rámci krajov nerovnomerná a zaostáva za rozvojom vodovodov, a to aj napriek tomu, že sa za posledné roky dosiahol mierny pokrok. Počet obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu v roku 2022 dosiahol hodnotu 3 848 000 obyvateľov, čo predstavuje 71,00 % z celkového počtu obyvateľov SR. V porovnaní s rokom 2019 prišlo k nárastu o 1,87 %. Slovensko sa v tejto oblasti zaviazalo voči EÚ napojiť všetky obce na kanalizačnú sieť v aglomeráciách nad 2 000

obyvateľov, ale cieľ sa stále nedosiahol. Neplnením tohto záväzku Slovensku hrozia miliónové sankcie, a preto je mimoriadne dôležité, aby sme v najbližších rokoch využili v čo najväčšej miere všetky dostupné národné i európske finančné zdroje určené na realizáciu cieľov Plánu rozvoja verejných kanalizácií do roku 2027. Podľa tohto plánu je cieľom zvýšiť percento aglomerácií napojených na verejnú kanalizáciu na plánovaných 85,00 %, čím by sa splnili podmienky súladu so smernicou EHS.

Vybrané ukazovatele verejných vodovodov a kanalizácií v roku 2023 sú uvedené v prílohe tejto správy.

Slovensko patrí ku krajinám s relatívne významnými zdrojmi vody, najmä podzemnej. Voda ako základný prvok života je mimoriadne cenným prírodným bohatstvom a efektívnosť vodnej politiky možno hodnotiť tým, ako dokáže krajina s týmto bohatstvom nakladať. Najmä klimatické zmeny, znamenajúce úbytky vodných zdrojov vyžadujú využívať všetky dostupné prostriedky ako vodu v krajine zachovať a ako šetriť jej použitie. V rámci témy kontrolnej akcie je dôležitým prvkom hospodárneho a efektívneho transferu pitnej vody k občanom a organizáciám problematika únikov vody zo sietí verejných vodovodov a verejných kanalizácií. Najmä nedostatočná obnova, údržba a oprava sietí vplyva na plynulosť dodávok vody spotrebiteľom, ako aj na vývoj strát vody a výšku nákladov.

Straty vody z objemu vody určenej na realizáciu sa v prípade štyroch kontrolovaných subjektoch pohybovali v rozmedzí od 25,00 % do takmer 33,00 % . V praxi to znamená stratu 51,2 mil. m³ pitnej vody, ktorú vodárne odobrali, ale k spotrebiteľovi sa táto voda nedostala. Poukazuje to na zastaranú vodovodnú sieť, ktorá spôsobuje vysoké úniky pitnej vody. Preto je mimoriadne dôležité, aby súčasťou plánov rozvoja Slovenska, jednotlivých krajov, obcí a miest boli aj kvalitné a realizovateľné plány rozvoja a obnovy verejných vodovodov a kanalizácií, ktoré by spolu s účinnou sociálnou politikou dokázali v reálnom čase poskytnúť pitnú vodu všetkým občanom Slovenska za sociálne únosnú cenu a bez významných strát a plytvania touto cennou surovinou.

II. Plánovanie rozvoja a obnovy verejných vodovodov a verejných kanalizácií ako aj problémy spojené s jeho realizáciou.

Ministerstvo životného prostredia SR je ústredným orgánom štátnej správy, zodpovedným za tvorbu strategických dokumentov týkajúcich sa vodnej politiky, vrátane verejných vodovodov a verejnej kanalizácie. Je tiež zodpovedné za hodnotenie plnenia strategických cieľov. Ministerstvo v zmysle zákona vypracúva a schvaľuje Plán rozvoja a rámcovo vytvára podmienky na jeho realizáciu, ktorý má zohľadňovať Vodný plán Slovenska a Plány manažmentu povodí.

Dlhodobá udržateľnosť verejných vodovodov a kanalizácií je priamo spätá s problematikou obnovy. Bez systematicky obnovovanej infraštruktúry nie je možné zabezpečiť bezporuchovú a zdraviu bezpečnú prevádzku. Úlohou strategického a strednodobého plánovania ministerstva je preto túto dlhodobú udržateľnosť zabezpečiť. V zmysle zákonných povinností ministerstvo životného prostredia vypracovalo viaceré koncepčné a strategické dokumenty, ktorých ciele a ich plnenie boli súčasťou rámca kontrolnej akcie. Jedným z nich je aj „Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021-2027“, ktorý samostatne rieši problematiku rozvoja a obnovy verejných vodovodov a verejnej kanalizácie. Aktualizácia tohto plánu vychádzala z údajov, ktoré mali dokumentovať stav a potreby infraštruktúry v roku 2018.

Kým rozvoj vodárenskej infraštruktúry je z rozhodujúcej miery zabezpečovaný verejnými zdrojmi, financovanie obnovy by mali zabezpečovať prevádzkovatelia. Podľa tohto plánu je dlhodobá finančná potreba rozvoja a obnovy vo výške 5,66 mld. eur, z toho na rozvoj tejto infraštruktúry 2,29 mld. eur a na jej obnovu 3,37 mld. eur. Odhad nárokov na obnovu tých verejných vodovodov, kde miera opotrebenia vyžaduje prioritné riešenia alebo kde dosahuje kritické hodnoty vyžadujúce realizáciu opatrení predstavujú až 65,60 % odhadovaných zdrojov na obnovu. Otázkou je, či súčasné zákonné podmienky financovania obnovy umožňujú prevádzkovateľom realizovať obnovu v takejto závažnej výške. Finančné zdroje krytia sú v tomto dokumente uvedené iba vo výške cca 1,38 mld. eur ako predpokladané zdroje, bez konkrétnej alokácie.

Strednodobým cieľom do roku 2027 je zvýšiť percento obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov z 89,25 % v roku 2018 na 91,49 % obyvateľstva za podmienky že sa bude realizovať 474,6 mil. eur na privod vody a 182 mil. eur na rekonštrukciu. V období rokov 2021 až 2023 bolo na rozvoj vodárenskej infraštruktúry schválených 290,05 mil. eur. Reálne však bolo použitých iba 166,06 mil. eur, čo predstavuje 57,25 % zo schválených prostriedkov

na toto obdobie a necelé 3,00 % zo sumy odhadovanej na naplnenie strategických cieľov. Riziko, že sa stanovené ciele nedosiahnu, je preto značné a vyžaduje prijať potrebné opatrenia na všetkých úrovniach riadenia tohto investičného procesu.

Ministerstvo životného prostredia je tiež gestom legislatívneho rámca pre danú oblasť. Zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejnej kanalizácii, ktorý okrem iného vymedzuje povinnosti ich prevádzkovateľov v oblasti obnovy. Ich úlohou je vypracovávať plány obnovy najmenej na 10 rokov, obnovovať vodovody a kanalizáciu v súlade s týmto plánom, vytvárať účelovú finančnú rezervu na obnovu a ďalšie povinnosti priamo či nepriamo súvisiace s problematikou obnovy. Ako preukázali výsledky kontroly, plnenie týchto významných povinností prevádzkovateľov je v praxi nedostatočné a ich výsledky budú podrobnejšie uvedené v ďalšej časti správy.

Jeden z problémov, ktorý podľa názoru NKÚ SR výrazným spôsobom ovplyvňuje kvalitu plánovania rozvoja, ale najmä celospoločenskej potreby obnovy verejných vodovodov a verejných kanalizácií je vierohodnosť údajov v jednotlivých plánoch obnovy prevádzkovateľov tejto sústavy. Výsledky kontroly dokumentujú, že plány obnovy neodrážajú skutočnú potrebu zdrojov nutných na obnovu, sú predovšetkým výsledkom rozhodnutia manažmentu vodárenských spoločností o výške použitia finančných zdrojov na tento účel v danom čase. Údaje z týchto plánov sa však stávajú podkladom na vypracovanie strategických dokumentov príslušného ministerstva.

Ministerstvo životného prostredia, ktoré je zodpovedné za plán obnovy na národnej úrovni by malo vyvíjať iniciatívy, metodicky usmerňovať a kontrolovať správnosť výstupov od prevádzkovateľov tak, aby ďalšia aktualizácia strategických dokumentov vernejšie odrážala reálnu potrebu obnovy vodárenskej infraštruktúry, no tiež možnosti jej obnovy. Kontrola plnenia zákonných povinností vodárenských spoločností, najmä plnenie plánu financovania obnovy a aj údržby, tvorba a využívanie zákonnej rezervy, by sa mali stať pravidelnou súčasťou kontrolnej činnosti ministerstva, ako gestora predmetného zákona. Taktiež je potrebné, aby ministerstvo vo väčšej miere využívalo celé spektrum informácií, ktorými disponuje URSO. Každý regulovaný vodárenský subjekt v zmysle platnej vyhlášky poskytuje tomuto úradu hodnoty všetkých podstatných ukazovateľov svojej činnosti, ktorých analýza a využitie by ministerstvu poskytli množstvo objektívnych údajov pre plánovanie, riadenie, kontrolu, alebo na výraznejšiu angažovanosť pri stanovovaní cien vodného a stočného s cieľom zabezpečiť dlhodobú udržateľnosť infraštruktúry.

Výsledky kontroly dokumentujú, že ministerstvo má v oblasti výkonu dozoru a dohľadu nad plnením zákonných povinností vodárenských spoločností značné rezervy. Podobné zistenia sa týkajú aj výkonu dozoru a dohľadu okresných úradov. Okresné úrady a okresné úrady v sídle kraja majú v kompetencii výkon kontroly zabezpečenia technického a technologického stavu verejných vodovodov a kanalizácií, plnenie povinností tvorby plánov obnovy a ďalšie úlohy vyplývajúce zo zákona. V kontrolovanom období tieto orgány dozoru a dohľadu vykonali 13 kontrol, z toho 12 bolo realizovaných okresnými úradmi. V nami kontrolovaných subjektoch však nebola zo strany ministerstva vykonaná ani jedna kontrola vzťahujúca sa na plnenie povinností vyplývajúcich zo zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, teda ani plnenia plánu obnovy či tvorby finančnej rezervy určenej na obnovu.

Plnenie úloh v oblasti vodárenstva je v rôznom rozsahu zároveň predmetom činnosti rozmanitej štruktúry orgánov štátnej správy. Okrem orgánov štátneho dozoru a dohľadu, je tu aj ministerstvo zdravotníctva a úrad verejného zdravotníctva pre oblasť kvality a monitoringu bezpečnosti vody, ministerstvo hospodárstva ako gestor regulačnej politiky a ďalšie. Vzhľadom na špecifický spôsob transformácie štátnych podnikov vodární a kanalizácií na obecné vodárenské spoločnosti však neplní ani jeden orgán štátnej správy funkciu zakladateľa, a tým ani funkciu dohľadu nad výkonom prác vo verejnom záujme. Problémy sme identifikovali v oblasti prenosu údajov účtovníctva a výkazníctva vodárenských spoločností do štátneho záverečného účtu, v oblasti stanovovania reálnych cien akcií a pri nakladaní s nimi a ďalšie problémy. O viacerých týchto problémoch sme informovali MF SR a Úrad vlády SR. Tieto problémy spravidla spolu súvisia, ale ak sa aj riešia, riešia sa zvyčajne samostatne, bez vzájomných súvislostí. Vytvorenie orgánu, ktorý by určoval platformu pre zdieľanie poznatkov a problémov aplikačnej praxe zo všetkých oblastí, ktorý by sa premietal do procesu tvorby právnych predpisov, ako aj dôsledné dodržiavanie verejného záujmu štátu v danej oblasti, by bolo žiaduce.

III. Cenová a regulačná politika

Ceny vodného a stočného sú zo zákona regulovanými cenami. Tieto stanovuje regulačný úrad cenovými rozhodnutiami na základe výšky ekonomicky oprávnených nákladov a primeraného zisku. Oprávnenými nákladmi sú spravidla spotreba materiálu, platby a poplatky za odber (nákup) povrchovej a podzemnej vody, poplatky za vypúšťanie odpadových vôd, spotreba energie, náklady na opravy a udržiavanie, osobné náklady (mzdové, zákonné sociálne poistenie, zákonné sociálne náklady), odpisy a iné súvisiace náklady. Primeraný zisk, ako dôležitá súčasť regulovanej ceny, má prioritne slúžiť na zabezpečenie obnovy, ktorá je zákonnou povinnosťou prevádzkovateľov. V osobitných prípadoch môže slúžiť aj na rozvoj vodárenskej infraštruktúry.

Ceny vodného a stočného a podmienky ich uplatňovania upravuje ÚRSO cenovými rozhodnutiami, ktoré jednotlivým subjektom stanovujú maximálne ceny vodného a stočného na konkrétne regulačné obdobie. Pri výkone cenovej regulácie zohľadňuje preukázané ekonomicky oprávnené náklady regulovaných subjektov a posudzuje ich primeranosť. V rokoch 2021 až 2023 sa ceny za výrobu, distribúciu a dodávku pitnej vody a odvádzanie a čistenie odpadovej vody upravovali u kontrolovaných subjektov viackrát, a to na základe jednotlivých rozhodnutí ÚRSO.

V kontrolovanom období boli z dôvodu dvoch regulačných období (5. a 6. regulačné obdobie) v platnosti dve vyhlášky. Najväčšou zmenou v 5. regulačnom období malo byť zavedenie dvojzložkovej ceny, čím sa mal zjednotiť prístup k regulácii všetkých regulovaných komodít, ale najmä vytvoriť lepšie podmienky na plnenie úloh v oblasti obnovy. Do výšky oprávnených nákladov v tomto regulačnom období vstupovali aj viaceré druhy odpisov – účtovné a daňové. Straty vody boli priamo zapracované vo vzorci a tiež ovplyvňovali výslednú cenu.

Tento zámer regulačnej politiky sa premietol do Vyhlášky ÚRSO č. 225/2016 Z. z., ktorá bola v platnosti iba mesiac a pol, konkrétne od 1.1.2017 do 15.2.2017. Od 16.2.2017 ju nahradila nová Vyhláška ÚRSO č. 21/2017 Z. z., ktorá už princíp dvojzložkovej ceny neobsahovala a vrátila stanovovanie cien na úroveň roku 2016. Táto vyhláška však bola prijatá narychlo a bez riadneho legislatívneho procesu, pripomienok alebo diskusie. To, že ÚRSO návrh vyhlášky nezverejnil na pripomienkové konanie na svojom portáli a nebola zabezpečená možnosť uplatnenia pripomienok verejnosťou, prišlo k porušeniu § 10 ods. 1 a ods. 2 zákona o tvorbe právnych predpisov možno považovať za príklad zlej praxe regulačného orgánu, ktorý spôsobil regulovaným subjektom značné problémy. Podstatné je, že vyhláška svojím obsahom nenadväzovala na jeden z cieľov regulačnej politiky, ktoré mali vytvoriť podmienky na zavedenie dvojzložkovej ceny. Táto téma je stále aktuálna, avšak jej aplikácia v praxi vyžaduje širokú odbornú diskusiu a zváženie všetkých odlišností vody ako verejného statku, ktorý nie je iba komerčným produktom, ale aj obmedzeným zdrojom, ktorý sa musí chrániť a využívať iba udržateľným spôsobom. Zároveň je nutné hľadať také formy regulácie, ktoré umožnia prevádzkovateľom plniť povinnosti v oblasti dlhodobého udržateľného rozvoja infraštruktúry.

V pokračujúcom 5. regulačnom období (roky 2017 až 2022) boli prijaté nové regulačné pravidlá, ktoré sa vo viacerých prípadoch prejavili skokovitými cenami, došlo k úprave nákladov, ktoré bolo možné považovať za ekonomicky oprávnené náklady, čo sa prejavilo v hospodárení vodárenských subjektov. Úrad prihladal aj na odporúčenia Svetovej banky, podporené Svetovou zdravotníckou organizáciou, že vodné a stočné nemá prekročiť úroveň sociálnej únosnosti. Podľa tohto odporúčenia ide o stav, keď výdavky domácností za vodné a stočné by nemali prevýšiť 2 % z príjmu domácnosti (materiál staršieho dátá). Uplatňovanie tohto princípu u prevádzkovateľov vodárenskej infraštruktúry, ktorý ho nemôžu zásadne ovplyvniť je nesystémové, no výrazným spôsobom ovplyvňuje možnosti investícií do obnovy a údržby. Princípy regulácie by mali byť v súlade s cieľmi Smernice Európskeho parlamentu a Rady 200/60/ES, ktorá stanovuje rámce pre členské krajiny v oblasti vodnej politiky aj pre oblasť návratnosti nákladov na vodohospodárske služby. Ministerstvo životného prostredia by ich malo od regulačnej politiky vyžadovať aj v oblasti cenovej regulácie pitnej a odpadovej vody.

Pre 6. regulačné obdobie, týkajúce sa rokov 2023 až 2027 bola schválená nová Vyhláška ÚRSO č. 323/2022 Z. z. Vyhláška bola zverejnená v zbierke zákonov 10 dní po termíne, do ktorého mali vodárne podávať cenové návrhy na nové regulačné obdobie, čo rozhodne nemožno považovať za dobrú prax do budúcnosti. Regulované subjekty tak mali podávať návrhy podľa starej vyhlášky, ale úrad ich posudzoval podľa novej, kde boli kritériá na výpočet maximálnej ceny vodného a stočného nastavené odlišne.

Pre toto obdobie bol stanovený strop na určenie maximálnej ceny vodného a stočného. Analýzou uznaných a neuznaných oprávnených nákladov z cenových návrhov vybraných subjektov bolo zistené, že ÚRSO pri stanovení

maximálnej ceny neakceptoval všetky náklady prevádzkovateľov v plnom rozsahu. Síce akceptoval zvýšenie nákladov vzniknutých predovšetkým zvýšením cien elektrickej energie, nákladov na dodávateľské opravy a ostatných prevádzkových nákladov vrátane osobných nákladov, avšak tento celkový nárast uznal len do určitej výšky (90 %). Ako dôvod uvádzal nutnosť hľadať možnosti úspor u vodárenských spoločnostiach a, zrejme, zavážil aj fakt, že časť nákladov na energie bola alebo mala byť v určitej miere subjektom kompenzovaná.

Vyhláška okrem iného priniesla zmenu v oblasti výšky odpisov ako oprávnených nákladov vstupujúcich do výpočtu maximálnej ceny za vodné a stočné. Od roku 2023 boli zavedené technické odpisy, ktoré sa vypočítajú zo zostatku daňových odpisov a rozpočítajú sa na technickú dobu životnosti majetku. Vo veľkej miere je doba životnosti vodárenskej infraštruktúry v rozpätí od 40 do 50 rokov. V praxi to v prvom rade spôsobilo pre vodárne značnú administratívnu záťaž, pretože bolo potrebné existujúcu vodárenskú infraštruktúru zatriediť do trinástich odpisových skupín vzhľadom na konkrétnu dobu životnosti majetku. V druhom rade v porovnaní s výškou daňových odpisov, ktoré si vodárne uplatňovali v rokoch 2021 a 2022, výška technických odpisov podľa spôsobu ich výpočtu v zmysle novej platnej národnej legislatívy poklesla takmer o 50 %. Zavedením týchto technických odpisov sa ich výška rozložila na dlhšie časové obdobie, pričom najdlhšia doba životnosti zaradeného majetku v poslednej odpisovej skupine je až 80 rokov.

V oblasti strát vody bol v tomto období zavedený systém vyhodnocovania strát a ich uznávania v rámci ekonomicky oprávnených nákladov. Prišlo k rozdeleniu vodárenských subjektov podľa množstva dodanej, resp. distribuovanej vody v roku. Straty vody pri vodárňach s dodávkou do 2 mil. m³ vody boli straty vstupujúce do EON do 25,00 % z množstva dodanej pitnej vody a nad 2 mil. m³ do 24,00 %, a z množstva vody predstavujúceho polovicu strát v rozsahu od 24,00 % do 28,00 %, rovnomerne rozdelené na všetky prípady obstarania, pričom náklady na obstaranie vody v objeme predstavujúcom straty vyššie ako 28,00 % sa nepovažujú za oprávnené náklady. Naopak v 5. regulačnom období boli straty priamo zapracované vo vzorci a ovplyvňovali výslednú cenu.

Vyhláškou č. 323/2022 Z. z. boli zavedené nové ustanovenia týkajúce sa podpory investovania vodárenských spoločností, a to najmä do obnovy. V oblasti primeraného zisku sa zvýšila limitovaná hodnota zisku z 0,08 eur/m³ na 0,14 eur/m³ pri pitnej vode, z 0,10 eur/m³ na 0,14 eur/m³ pri odpadovej vode. Primeraný zisk má zohľadňovať aj rozsah potrebných investícií na zabezpečenie dlhodobej prevádzkyschopnosti verejných vodovodov a kanalizácií. Zároveň na zabezpečenie využitia čo najväčšieho objemu prostriedkov, ktoré tvoria zdroje investovania a sú zahrnuté do ceny za regulovanú činnosť, úrad zaviedol index miery využitia dosiahnutých disponibilných zdrojov regulovaného subjektu (index IMDS). Hodnota tohto indexu závisí od investovania alebo neinvestovania do obnovy a rozvoja práve zo strany ich vlastníka.

Legislatíva upravujúca výpočet primeraného zisku na investície do obnovy a rozvoja verejných vodovodov a kanalizácií je nejasná a vyvoláva mnoho problémov. Preto by bolo vhodné, aby príslušná legislatíva jasne uviedla aj účel použitia zvýšenej limitovanej hodnoty primeraného zisku len na investície do obnovy existujúcich verejných vodovodov a kanalizácií. Zároveň by bolo vhodné, aby príslušná legislatíva bola lepšie adaptovaná aj na situácie, v ktorých sú majetkové a prevádzkové spoločnosti rozdielne.

V období rokov 2021 až 2023 vydal ÚRSO 316 rozhodnutí o cenovom konaní, z toho 132 cenových rozhodnutí vychádzalo z konaní začatých na základe vlastného podnetu (ex offa) v zmysle platnej legislatívy. Dôležitým faktorom pri vykonávaní cenovej regulácie bola aj ochrana zraniteľných odberateľov a zabezpečenie podmienok.

Účelová finančná rezerva

Cenová regulácia uplatňovaná v oboch regulačných obdobiach má priamy vplyv na mieru investícií do obnovy a údržby vodárenskej infraštruktúry. Túto mieru však ovplyvňujú aj rozhodnutia manažmentu týkajúce sa plánu obnovy a použitia primeraného zisku na tieto účely. Novela zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, ktorá vstúpila do platnosti od 1.1.2022 a ktorá bola prijatá aj na základe výsledkov kontroly NKÚ SR v danej oblasti, preto zaviedla povinnosť vlastníkov vytvárať účelovú finančnú rezervu s povinnosťou jej použitia na obnovu.

Podľa zákona mal túto rezervu vytvárať vlastník vodovodov a kanalizácií ročne vo výške 40 % z ročných odpisov alebo z nájomného ako oprávnené náklady. Prostriedky tejto rezervy má vlastník použiť do uplynutia troch rokov odo dňa jej vytvorenia. MŽP SR síce určilo spôsob jej výpočtu, ale nedostatočne zadefinovalo spôsob jej tvorby

(je to účtovná rezerva alebo rezerva vedená na bankovom účte) napriek tomu, že v dôvodovej správe sa odvoláva na osobitný účet, ktorý už v zákone bližšie nedefinovalo.

Zároveň bola zavedená pre vodárne **aj nová informačná povinnosť**, a to zasielať MŽP SR hlásenie o tvorbe a použití rezervy. Z tabuľky na str. 15, ktorá hodnotí tvorbu a použitie rezervy v rokoch 2022 a 2023 vyplýva, že vo dvoch zo štyroch kontrolovaných spoločností boli v roku 2023 vynaložené finančné prostriedky na obnovu vodovodov a kanalizácií v nižšej výške než bola vytvorená účelová finančná rezerva.

Majetok za jedno euro

Vykonaná kontrola ukázala na ďalší závažný problém, ktorým je spôsob účtovnej evidencie vodárenskej infraštruktúry vybudovanej obcou, ktorá bola odovzdaná do prevádzky vodárenskej spoločnosti za jedno euro. K takto získanému majetku od obce vodárenské spoločnosti nerobia reálne ocenenie, znalecké, resp. iné vyjadrenie zostatkovej hodnoty. Vodárenské spoločnosti neoceňujú bezodplatne nadobudnutý majetok alebo majetok nadobudnutý za jedno euro od obcí reálnou hodnotou, čo je v rozpore so zákonom o účtovníctve. Takýmto spôsobom narastá investičný dlh a spoločnosti nebudú vedieť v budúcnosti obnoviť majetok z dôvodu chýbajúcich finančných prostriedkov. Napriek tomu, že z takto nadobudnutého majetku sa netvorí žiadna finančná rezerva, ich obnova si časom vyžiada vysoké finančné náklady. Tento problém nadobudnutia dlhodobého majetku a spôsob jeho účtovnej evidencie vo vodárenských spoločnostiach považuje NKÚ SR za mimoriadne závažný, na ktorý upozorní MF SR.

Aplikačné nejasnosti zákona

Uvedené nedostatky sú ovplyvnené aj nejednoznačnosťami aplikačnej praxe zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, ktorý je v gescii MŽP SR. V prípade účelovej finančnej rezervy neboli vodárenské spoločnosti zo strany gestora metodicky usmernené nielen v tom, či ide o reálne finančné prostriedky vedené na bankovom účte, ale ani v prípade ako majú vykazovať nepoužitie rezervy v ďalšom roku. Vyhlášku MŽP SR č. 257/2023 Z. z. vydalo až dňa 1.7.2023, čo bolo takmer jeden a pol roka od novely zákona účinnnej od 1.1.2022, ktorý ukladá povinnosť tvoriť finančnú rezervu z odpisov.

Kontrola poukázala aj ďalšie aplikačné nejasnosti uvedeného zákona. Zákon nešpecifikuje základné pojmy, čo sa považuje za „rozvoj verejných vodovodov a verejných kanalizácií“, ich „obnovu“ a „opravu“, ba nie je celkom jednoznačne definované ani „prevádzkovanie verejných vodovodov a verejnej kanalizácie“. Chýbajúce definície pojmov tak spôsobujú ich nejednotný výklad orgánmi dohľadu a dozoru štátnej správy nad rôznymi aktivitami vodárenských spoločností. Nájsť hranice výkonu týchto povinností, ktoré inak chápe finančná správa, inak ministerstvo či okresné úrady, je bez základných definícií v aplikačnej praxi náročné.

Súčasný stav právnych predpisov napríklad bez jasne zadaného pojmu obnovy umožňuje použiť účelovú finančnú rezervu aj na prevádzkové náklady (opravu a údržbu), ktoré nemajú vplyv na zostatkovú cenu VV a VK, no zároveň tieto prevádzkové náklady (oprava a údržba) sú započítané do oprávnených nákladov v schválených cenách pre regulované činnosti. Súčasný stav právnych predpisov umožňuje de facto inkasovať finančné prostriedky v schválených cenách pre regulované činnosti dvakrát na plnenie jednej činnosti. Vyjasnením pojmu „obnova“ do príslušnej legislatívy by odstránilo šedú zónu, čím by sa proces obnovy jasne oddelil od prevádzkových nákladov na opravu a údržbu. Zároveň by prišlo k prepojeniu účtovných, daňových, stavebných a regulačných právnych predpisov so zákonom o verejných vodovodoch a kanalizáciách, ako aj jeho vykonávacími právnymi predpismi. Tiež by bolo vhodné do povinností a práv prevádzkovateľov doplniť okrem povinnosti vykonávať riadnu a pravidelnú údržbu aj povinnosť opravy vodovodov a kanalizácií. V oblasti platnosti osvedčení o odbornej spôsobilosti na prevádzkovanie verejných vodovodov a verejných kanalizácií MŽP SR nevydalo príslušnú vyhlášku tak, ako to ukladá § 6 ods. 8 zákona o verejných vodovodoch a kanalizáciách. V súčasnosti postupuje v zmysle pôvodnej Vyhlášky MP SR č. 124/2003 Z. z., ktorá od 1.7.2005 nie je v súlade s ustanoveniami § 6 vyššie uvedeného zákona.

Keďže medzi kontrolovanými subjektami bola aj spoločnosť, ktorá neprevádzkuje majetok, a teda nie je regulovaným subjektom, u tohto subjektu sa prejavuje rad aplikačných problémov. Systém určenia primeraného zisku vo vodárstve nebol adaptovaný na situácie, kde sú majetkové a prevádzkové spoločnosti rozdielne. Vzniká situácia, keď prevádzkovateľ, ako regulovaný subjekt, inkasuje finančné prostriedky na zabezpečenie investícií do rozvoja a obnovy,

ktorú podľa zákona nemá plniť, pričom ten, kto túto činnosť plniť musí, t. j. vlastník tieto finančné prostriedky nemá k dispozícii. Navyše, vo výpočte výšky primeraného zisku sa zohľadňuje aj index miery využitia dosiahnutých disponibilných zdrojov IMDS, ktorého hodnota závisí od investovania alebo neinvestovania do obnovy a rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií. Legislatíva upravujúca výpočet primeraného zisku na investície vyvoláva mnoho pochybností a tým často aj nesprávnu aplikáciu zákonov a vyhlášok. Preto by bolo vhodné, aby príslušná legislatíva sa týmito problémami zaoberala a riešila ich.

IV. Vodárenské spoločnosti - hospodárenie a plnenie plánu obnovy

Charakteristika vodárenských spoločností

NKÚ SR vykonal kontrolu v 4 obecných vodárenských spoločnostiach – Bratislavská vodárenská spoločnosť, a. s., Západoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s., Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s., a Podtatranská vodárenská spoločnosť, a. s. Všetky tieto vodárenské spoločnosti vznikli na základe transformácie majetku štátnych podnikov vodární a kanalizácií na obecné vodárenské spoločnosti. V zmysle rozhodnutia o privatizácii majú byť akcionármi spoločností iba obce a akcie spoločností nie sú verejne obchodovateľné. Hlavnou činnosťou vodárenských spoločností je zabezpečovať prevádzku vodárenskej infraštruktúry v súlade so zákonom a vo verejnom záujme. Verejným záujmom je prístupnosť obyvateľov k pitnej vode, jej bezpečnému odvádzaniu a čisteniu prostredníctvom dlhodobu udržateľnej vodárenskej infraštruktúry. Prevádzkové spoločnosti sú regulovanými subjektmi a ich ceny sú regulovanými cenami. Obce ako akcionári spoločnosti majú zo zákona povinnosť zabezpečiť rozvoj verejnej vodárenskej infraštruktúry a zabezpečiť prístup svojich občanov k pitnej vode. Obce svojim výkonom akcionárskych práv majú vytvárať podmienky pre plnenie ich povinností vyplývajúcich zo zákona o obecnom zriadení, kedy obec je zodpovedná za zásobovanie svojich občanov pitnou vodou.

Spoločnosť BVS je vlastníkom a zároveň aj prevádzkovateľom vodárenskej infraštruktúry. Akcie vlastní 89 miest a obcí a jej majoritný vlastník Hlavné mesto SR Bratislava má takmer 60 percentný podiel akcií. K 31. 12. 2023 hospodárila s druhým najväčším majetkom z kontrolovaných vodární, ktorý predstavoval v netto hodnote 515 mil. eur. Na malej rozlohe zásobuje viac než 808 tis. obyvateľov pitnou vodou, čo predstavuje 97 percentnú napojenosť na verejný vodovod. Obdobná situácia je aj pri verejnej kanalizácii, kde má tretiu najdlhšiu kanalizačnú sieť z kontrolovaných vodární s 95,7 percentnou pripojenosťou obyvateľstva na kanalizačnú sieť. Ku koncu roka 2023 Zamestnávala takmer 1 100 zamestnancov.

Spoločnosť ZsVS je vlastníkom a zároveň aj prevádzkovateľom vodárenskej infraštruktúry. Akcionármi sú obce a mestá v počte 507. Najväčším akcionárom je Mesto Nitra s podielom 9,53 % akcií. K 31. 12. 2023 hospodárila s tretím najväčším majetkom z kontrolovaných spoločností, ktorý predstavoval v netto hodnote 444 mil. eur. S celkovou dĺžkou 5 890 km vodovodnej siete zásobuje viac než 785 tis. obyvateľov pitnou vodou, čo predstavuje 94,3 percentné napojenie na verejný vodovod. V rámci verejnej kanalizácie má síce druhú najdlhšiu kanalizačnú sieť z kontrolovaných vodární, avšak s 83,5 percentnou pripojenosťou. Ku koncu roka 2023 zamestnávala 1 398 zamestnancov.

Spoločnosť VVS je najväčšou vodárenskou spoločnosťou a jej akcionármi je 768 obcí a miest. Najväčším akcionárom je mesto Košice s podielom 20,44 % akcií. K 31. 12. 2023 spoločnosť hospodárila s majetkom v netto hodnote 573 mil. eur. S celkovou dĺžkou 6 614 km vodovodnej siete zásobuje viac než 953 tis. obyvateľov pitnou vodou. Napriek najdlhšej vodovodnej sieti je na verejný vodovod napojených iba 89,24 % všetkých obyvateľov žijúcich v regióne, čo je najmenej z kontrolovaných prevádzkovateľov. Taktiež má najdlhšiu kanalizačnú sieť s dĺžkou viac než 3 023 km, v rámci ktorej je viac než 731 tis. obyvateľov pripojených na verejnú kanalizáciu, čo predstavuje 88,54 percentnú pripojenosť. Ku koncu roka 2023 zamestnávala 2 039 zamestnancov.

Štvrtou kontrolovanou vodárenskou spoločnosťou je PVS. Akcie vlastní 203 obcí a miest a jej najväčším akcionárom je Mesto Poprad s takmer 15 percentným podielom akcií. K 31. 12. 2023 hospodárila s najmenším majetkom z kontrolovaných vodární, ktorý predstavoval v netto hodnote bezmála 143 mil. eur. Prostredníctvom prenajatej vodárenskej infraštruktúry prevádzkovateľ zásobuje viac než 304 tis. obyvateľov pitnou vodou, čo predstavuje 92,62 percentnú napojenosť na verejný vodovod. V rámci verejnej kanalizácie vlastní najmenšiu kanalizačnú sieť s 93,93 percentnou pripojenosťou obyvateľstva. Počet zamestnancov tejto spoločnosti bol vzhľadom k jej charakteru najmenší – iba 31. PVS sa líši od ostatných kontrolovaných spoločností tým, že prevádzkovanie verejných vodovodov

a verejnej kanalizácie zabezpečuje iný subjekt – Podtatranská vodárenská prevádzková spoločnosť na základe zmluvy. Vlastníkom PVPS je spoločnosť VEOLIA CENTRAL & EASTERN EUROPE S.A. so sídlom vo Francúzskej republike. Hlavným zdrojom príjmu PVS sú tržby z prenájmu vodárenskej infraštruktúry. Tento model prevádzkovania vodárenskej infraštruktúry prináša popri výhodách vyplývajúcich najmä zo skúseností investora s prevádzkou aj viaceré problémy. Koncepcia privatizácie vodárenského majetku síce pripúšťala vstup zahraničného investora do prevádzky, avšak zároveň boli identifikované riziká, ktorá takýto krok môže priniesť. NKÚ SR upozornil už v minulosti najmä na nevýhodnosť dĺžky nájomnej a aj táto kontrola ukázala niektoré problémy spojené najmä s obnovou infraštruktúrneho majetku u jeho majiteľa.

Kontrola hospodárenia uvedených spoločností sa zamerala najmä na to, ako výsledky hospodárenia umožňujú zabezpečovať potrebu dlhodobu udržateľnej vodárenskej spoločnosti prostredníctvom systematicky plánovanej obnovy majetku.

Majetok kontrolovaných spoločností

Kontrolované spoločnosti ku dňu 31. 12. 2023 hospodárili s majetkom v úhrnnej sume viac než 1,6 mld. eur (netto). S majetkom viac ako pol miliardy eur hospodárili BVS (515,4 mil.) a VVS (573,1 mil.). S najmenšou hodnotou majetku hospodárila PVS (143 mil.). Počas kontrolovaného obdobia prišlo k miernemu nárastu majetku vlastnou investičnou činnosťou. Značnú časť prírastku majetku získali kontrolované spoločnosti za jedno euro od samosprávy alebo od súkromných investorov. Získané údaje o vecnej stránke takto získaného majetku sú obsahom tabuľky v prílohe. Z nej vyplýva, že napr. ZsVS takto za roky 2021 až 2023 prevzala do prevádzky viac ako 40 km verejných vodovodov a 16,8 km kanalizácií, VVS 48,2 km vodovodov a 31 km kanalizácií, kým BVS iba 1,7 km kanalizačnej infraštruktúry.

Opotrebenie dlhodobého hmotného majetku vodární, okrem BVS, predstavovalo viac než 50 % z hodnoty majetku. Najvyššia miera opotrebenia vo výške 54 % bola zaznamenaná vo VVS. Najnižšiu mieru viac než 42 % napriek objemu majetku 515 mil. eur dosiahla BVS. V porovnaní s PVS, ktorá hospodárila s majetkom nižším oproti BVS, je práve PVS druhou v poradí, ktorá mala najvyššiu mieru opotrebenia majetku (52 %). Treťou v poradí je ZsVS – 51,57 %. Najvyššiu mieru opotrebenia má VVS (53,83 %). Vysoká miera opotrebenia ukazuje, že potreba obnovy infraštruktúry je značná a predstavuje najväčšiu výzvu v oblasti hospodárenia spoločností.

Najvypuklejším problémom vodární sa javí narastajúci investičný dlh na obnovu existujúceho majetku. Z údajov získaných od kontrolovaných spoločností vyplýva, že najvyšší investičný dlh na obnovu vo výške 3,1 mld. eur vykazuje ZsVS, najnižší vo výške 81 mil. eur zase VVS.

Jedným z dôsledkov stavu majetku sú značné straty vody. Časté poruchy a havarijné stavy na prívodoch vody, ale aj na vodovodných sieťach nepriaznivo vplyvajú na plynulosť dodávky vody spotrebiteľom, čím dochádza k plytvaniu vody i energie. Straty z objemu vody určenej na úpravu, aby bola nezávadná, sa v prípade vybraných vodární pohybovali v rozmedzí od 25,00 % (VVS) do 32,94 % (PVS), čo v objeme činilo 51,2 mil. m³ pitnej vody za rok 2023. Zaujímavosťou je, že PVS dosiahla na vodovodnej sieti 2 274 km porovnateľné hodnoty strát (32,94 %) ako ZsVS na dĺžke 7 711 km (32,60 %). V súčasnosti existuje veľa možností, ako zistiť poruchy v potrubí v čo najkrajšom čase, poprípade im predchádzať. NKÚ SR preto pozitívne hodnotí aktivity VVS a ZsVS, ktoré môžu viesť k výraznému zníženiu strát vody. Tieto spoločnosti realizovali pilotné projekty, ktoré boli zamerané na vyhľadávanie porúch s využitím satelitného systému ASTERRA a na Slovensku sa takéto aktivity uskutočnili po prvý raz. Snímkovaním zemského povrchu vybraných lokalít s využitím satelitnej technológie v rôznych spektrách umožnili identifikovať miesta s potenciálnym únikom pitnej vody z vodovodnej siete. Bolo by žiaduce, aby sa takáto pasportizácia stavu siete uskutočnila na celom území Slovenska.

Tržby, ekonomicky oprávnené náklady a zisk

Tržby troch kontrolovaných subjektov tvoria tržby z regulovaných a neregulovaných činností. Ich výšku a zloženie v roku 2023 ukazuje nasledovná tabuľka. Od roku 2023 celkové tržby narástli najviac v ZsVS. Osobitý vývoj mali tržby z prenájmu u PVS, keď tržby medziročne klesli o 2 mil. eur z dôvodu poklesu podielu odpisov v štruktúre ekonomicky oprávnených nákladov, pričom odpisy tvoria základnú položku nájmu od prevádzkovateľa.

Tabuľka č. 1: Tržby z regulovanej a neregulovanej činnosti za rok 2021 a 2023 (v eurách)

Vodárenská spoločnosť	2021			2023			Nárast/pokles
	Regulované činnosti	Neregulované činnosti	Spolu	Regulované činnosti	Neregulované činnosti	Spolu	
BVS	94 459 711	2 606 885	97 066 596	108 858 827	3 869 044	112 727 871	16.14%
ZsVS	64 707 096	3 421 438	68 128 534	82 290 331	4 496 089	86 786 420	27.38%
PVS*	6 231 324			4 957 564			-20.44%
VVS	92 808 227	4 394 087	97 202 314	109 777 179	4 270 358	114 047 537	17.34%

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi; pozn.: * - tržby za prenájom majetku PVPS

Tržby z regulovaných činností sú závislé od výšky regulovaných cien jednotlivých komodít za dané obdobie. Počas kontrolovaného obdobia maximálne ceny za výrobu a dodávku pitnej vody, ako aj za odvádzanie a čistenie odpadovej vody bez DPH vzrástli vo všetkých kontrolovaných spoločnostiach. Ceny za výrobu a dodávku pitnej vody najviac vzrástli v BVS o 18,65 %; nasledovala ZsVS o 17,57 %; PVPS o 16,35 %. Najnižší nárast bol zistený vo VVS, a to o 11,74 %, avšak VVS mala z týchto štyroch vodárenských spoločností dlhodobo najvyššie ceny za výrobu a dodávku pitnej vody.

Kontrolou bolo zistené, že v 5. regulačnom období ceny vodného a stočného nepokrývali oprávnené náklady spoločností a primeranú výšku zisku v každom prípade. Na príklade ZsVS v rokoch 2021 a 2022 bolo zistené, že tržby z regulovaných činností za pitnú vodu, ako aj odpadovú vodu vo výške 100,8 mil. eur nepokrývali skutočné ekonomicky oprávnené náklady vo výške 109,2 mil. eur. Rozdiel činil viac než 8,4 mil. eur. Napriek poskytnutým dotáciám na energiu z dotačnej schémy MH SR vyplatených počas rokov 2022 až 2024 v rozsahu 2,25 mil. eur, boli ekonomicky oprávnené náklady tejto spoločnosti vyššie než tržby z regulovaných činností o viac než 6,1 mil. eur. NKÚ SR vidí príčiny tohto stavu vo viacerých skutočnostiach, ktoré vyplynuli zo zmien v regulačnej politike, na ktoré neboli subjekty dostatočne a včas pripravené, ale aj nedostatočne systematická činnosť v oblasti obnovy majetku, ktorá má vplyv na výšku ekonomicky oprávnených nákladov, pričom ide najmä o technické odpisy. Zmeny, ktoré prinieslo ďalšie obdobie regulačnej politiky spolu s realizáciou potrebných legislatívnych zmien, by takéto výrazné rozdiely medzi výškou tržieb z regulovaných činností a ekonomicky oprávnených nákladov mali odstrániť. Vyžaduje to tiež väčšiu angažovanosť ministerstva životného prostredia pri potrebných či požadovaných zmenách v regulačnej politike či pri samotnej cenovej regulácii regulátora.

Prehľady maximálnej ceny za výrobu a dodávku pitnej vody, odvádzanie a čistenie odpadovej vody, ako aj ich kvartálny vývoj dokumentujú príslušné tabuľky a grafy nachádzajúce sa v prílohe správy.

Súčasťou ceny vodného a stočného je aj výška primeraného zisku. Primeraný zisk zohľadňuje rozsah potrebných investícií na zabezpečenie dlhodobej prevádzkyschopnosti siete, teda na zabezpečenie jej obnovy. Kontrola sa zamerala aj na vyhodnotenie, či bol primeraný zisk z prevádzkovania VV a VK použitý v roku 2023 v plnej miere na obnovu existujúcej vodárenskej infraštruktúry.

Tabuľka č. 2: Vyhodnotenie použitia výšky primeraného zisku na obnovu v roku 2023 (v eurách)

Rok 2023	Primeraný zisk	Realizácia plánu obnovy VV a VK	Rozdiel	Plnenie plánu obnovy VV a VK v %	Rozvoj VV a VK*
BVS	13 319 000	19 922 119	6 603 119	24,72	8 294 061
ZsVS	7 714 440	6 187 860	-1 526 580	49,07	6 194 830
PVS	**0	1 352 112	1 352 112	87,20	2 294 000
VVS	10 537 000	2 954 920	-7 582 080	3,49	20 516 155

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi; pozn.: * - vlastné zdroje financovania použité na rozvoj;

** - PVS nie je regulovaným subjektom

Z tabuľky vyplýva, že PVS je síce vlastníkom VV a VK, ale nie je regulovaným subjektom, vykonáva obnovu verejných vodovodov a kanalizácií z nájomného, ktoré je súčasťou ekonomicky oprávnených nákladov a prevádzkovateľ túto sumu postupuje vlastníkovi. Je zrejmé, že výška nájomného, ktorého podstatou sú odpisy, nie je postačujúca na obnovu vodárenskej infraštruktúry, na čo sme poukázali už v predchádzajúcich častiach správy. Z ostatných spoločností iba BVS

použila výšku primeraného zisku v plnom rozsahu na obnovu VV a VK. Aplikačná prax vo zvyšných dvoch vodárňach ukázala, že primeraný zisk z prevádzkovania verejných vodovodov a kanalizácií nebol v plnej výške použitý na obnovu existujúcej vodárenskej infraštruktúry, čím neprišlo k naplneniu zámeru regulátora, ktorý zvyšoval hodnotu primeraného zisku. Preto by bolo vhodné, aby príslušná legislatíva jasne uviedla aj účel použitia zvýšenej limitovanej hodnoty primeraného zisku len na obnovu a údržbu. Z tabuľky je tiež zrejme, že vodárenské spoločnosti použili finančné prostriedky z primeraného zisku aj na investičný rozvoj ako zdroje financovania, najviac VVS. Takéto aktivity možno oceniť, ale ak sa neplnia zákonné povinnosti v oblasti obnovy a časť prostriedkov určených na túto činnosť je použitá na rozvoj, nie je to v súlade s hlavným poslaním prevádzkovateľa. Práve preto je potrebná jednoznačnejšia definícia použitia primeraného zisku.

Pre celkové hospodárenie kontrolovaných vodárenských spoločností, ktoré plnia aj funkciu prevádzkovateľa, bol kritický najmä rok 2022, kedy všetky dosiahli hospodársku stratu. Najväčšiu stratu dosiahla ZsVS (7,7 mil. eur), nasleduje VVS so stratou cca 2,4 mil. eur a BVS so stratou viac ako 2,6 mil. eur. Za kontrolované obdobie dosiahla BVS zisk viac ako 7,7 mil. eur a zisk necelých 200 tis. dosiahla aj PVS. Na druhej strane stratu viac ako 7 mil. zaznamenala ZsVS stratu viac ako 900 tis. dosiahla aj VVS. Celkový hospodársky výsledok týchto štyroch spoločností je záporný a dosahuje hodnotu takmer 86 tis. eur.

Tabuľka č. 3: Vývoj výsledku hospodárenia vodárenských spoločností (v eurách)

Vodárenská spoločnosť	2021	2022	2023
BVS	6 791 475	-2 617 117	3 535 601
ZsVS	214 581	-7 709 226	417 729
PVS	336 071	443 233	-580 683
VVS	1 242 114	-2 386 551	227 100

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Celkovú výšku zisku ovplyvňuje množstvo faktorov – výška tržieb z regulovaných a neregulovaných činností, štruktúra ekonomicky oprávnených nákladov, daňové a odvodové povinnosti a celý rad ďalších faktorov. Kontrola však zistila aj výdavky na činnosti, ktoré by vo vodárenských spoločnostiach, ktoré majú monopolné postavenie prevádzkovateľa v danom území nemali zohrávať výraznú úlohu. Ide napr. o výdavky na reklamu alebo na rôznu verejno-prospešnú činnosť nesúvisiacu s vodárenským sektorom, a to najmä v čase, keď chýbajú zdroje na plnenie povinností, ktoré sú pre spoločnosť prioritné. Za kontrolované obdobie bolo na tieto účely použitých takmer 4,4 mil. eur, z toho vo VVS 2,8 mil. eur, čo predstavuje približne polovicu sumy, ktorú spoločnosť použila na plnenie plánu obnovy za kontrolované obdobie. Časť disponibilných zdrojov z vyššie uvedenej sumy smerovala do Neinvestičného fondu Vodárne (705 002 eur), Klubu akcionárov VVS (532 055 eur) a necelých 10 tis. do neziskovej organizácie Daniela J. Krátkeho. Rozhodnutím orgánov spoločností sa v kontrolovaných spoločnostiach rozhodli použiť časť zisku na výplatu dividend. V roku 2021 vyplatila BVS svojim akcionárom dividendy v hodnote 2,8 mil. eur, PVS v hodnote 163 tis. eur. V roku 2022 vyplácala dividendy PVS vo výške 163 tis. eur, VVS vyplatila v roku 2021 tantiémy vo výške 133 tis. eur.

Vzhľadom na charakter spoločností a úlohy akcionárov pri zabezpečovaní potrieb vody pre svojich občanov by sa malo dôslednejšie zvažovať, či by tieto prostriedky nepriniesli väčší spoločenský úžitok ich použitím na zabezpečenie trvalo udržateľnej a bezpečnej vodárenskej infraštruktúry. NKÚ SR v tejto súvislosti zastáva názor, že ak je zásobovanie vodou a jej odkanalizovanie verejným záujmom, ktorý plnia vodárenské spoločnosti, a ktoré rozhodnutím štátnych orgánov vznikli na tento účel, mal by zisk smerovať prioritne do plnenia povinností vyplývajúcich zo zákona o verejných vodovodoch a kanalizáciách. A to najmä v situácii, keď výška primeraného zisku nie je z rôznych dôvodov dostačujúca na zabezpečenie potrebného rozsahu obnovy či údržby verejných vodovodov a verejných kanalizácií u všetkých prevádzkovateľov. Bezpečná a vodou šetriaca vodárenská infraštruktúra by mala byť prvoradým záujmom aj obcí ako akcionárov vodárenských spoločností, a to najmä z toho dôvodu, že obce sú povinné zabezpečiť svojim obyvateľom pitnú vodu. Každý problém s dodávkami pitnej vody, najmä dlhodobejší riešia vodárne. Pravidelne obnovovaná sieť verejných vodovodov a kanalizácií je nástrojom na to, aby sa obce do takejto situácie dostávali čo najmenej, resp. len výnimočne. Preto by akcionári spoločností mali venovať kontrole činnosti orgánov spoločnosti a ich rozhodnutiam potrebnú pozornosť.

Plán obnovy verejných vodovodov a verejných kanalizácií; účelová finančná rezerva

Kontrola vybraných vodárenských spoločností mala (ako jeden z cieľov) preveriť, ako jednotlivé spoločnosti tvoria a plnia plán obnovy svojej vodárenskej infraštruktúry. Tvorba plánu a realizácia jeho cieľov je jednou zo zákonných podmienok prevádzkovej činnosti vodárenských spoločností. Keďže plán sa zostavuje na 10 rokov, je dôležité, aby sa v pravidelných intervaloch aktualizoval, aby čo najlepšie odrážal potreby i možnosti každého subjektu. Všetky kontrolované subjekty mali vypracované Plány obnovy verejných vodovodov a verejných kanalizácií. Na základe ich aktualizácie si v nich plánovali v rokoch 2021 až 2023 obnoviť hmotný investičný majetok zaradený do základnej triedy T3 a T4 (v zmysle národnej legislatívy) v celkovej výške 470 mil. eur. Údaje uvedené v nasledujúcej tabuľke sú aktualizované údaje za obdobie rokov 2021 až 2023.

Tabuľka č. 4: Plány obnovy verejných vodovodov a verejných kanalizácií na roky 2021 až 2023 a ich plnenie (v eurách)

Vodárenská spoločnosť	VV a VK plán	VV a VK realizácia	plnenie plánu v %
BVS	221 058 686	51 330 209	23,22
ZsVS	34 471 050	13 665 250	39,64
PVS	11 444 820	8 209 092	71,73
VVS	203 686 286	5 461 051	2,68

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Povinnosťou vlastníkov vodárenskej infraštruktúry je pre účely obnovy vytvárať od roku 2022 účelovú finančnú rezervu. Za rok 2022 si túto povinnosť nesplnila VVS, rezervu vytvorila až v roku 2023. Z tabuľky, ktorá dokumentuje tvorbu a použitie tejto rezervy je zrejmé, že jej výška, ktorú tvoria odpisy, ako súčasť regulovanej ceny, nie sú postačujúce na plnenie plánu obnovy a tieto zdroje riešia problém iba čiastočne.

Tabuľka č. 5: Vyhodnotenie tvorby a použitia ÚFR v rokoch 2022 a 2023 (v eurách)

Vodárenská spoločnosť	ÚFR	Obnova VV a VK	Výška nepoužitej ÚFR
BVS	11 453 602	39 442 178	0
ZsVS	6 792 154	10 759 530	0
PVS	2 988 923	6 195 185	*50 411
VVS	**7 017 848	2 954 920	4 062 928

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi; pozn. *-v roku 2023 bola obnova VV a VK v nižšej výške než bola vytvorená účelová finančná rezerva; **-VVS v roku 2022 netvorila účelovú finančnú rezervu, v tabuľke je údaj len za rok 2023

Jednotlivé plány a ich plnenie ukazujú, aká je kvalita plánovania týchto spoločností, ale aj to, ako nezáväzne pristupujú spoločnosti k jeho plneniu. Deje sa to aj napriek tomu, že prijatý plán sa v zmysle zákona stáva zákonnou povinnosťou. Nedostatočne sú plnené aj povinnosti tvoriť účelovú finančnú rezervu a aj jej použitie nie je vo všetkých prípadoch dostatočné. V prípade účelovej finančnej rezervy sme poukázali na viaceré legislatívne nejasnosti, či chýbajúce metodické usmernenie. Avšak závažnejším zistením je, že tak plánovanie obnovy, jej plnenie, podobne ako účelová finančná rezerva nie sú predmetom kontroly ministerstva životného prostredia ani okresných úradov. Formalizmus v plánovaní, mnohé údaje z plánov neodrážajú skutočný stav a potrebu dlhodobej udržateľnosti infraštruktúry, no tieto údaje sa potom prenášajú aj do plánov obnovy na celoštátnej úrovni, ktoré tiež potom pracujú s neúplnými a nepresnými dátami.

Záver

Vzhľadom k významnosti veľkých vodárenských spoločností, ktoré vznikli v procese transformácie štátneho majetku pri zabezpečovaní udržateľnej infraštruktúry verejných vodovodov a verejných kanalizácií, je potrebné na všetkých úrovniach verejnej správy venovať dostatočnú pozornosť zisteniam NKÚ SR z kontrol vykonaných v týchto subjektoch. Problém obnovy je nevyhnutné dostať do jej pozornosti najmä preto, že stav existujúcej infraštruktúry nie je vyhovujúci. V minulých rokoch sa oveľa viac pozornosti venovalo rozvoju infraštruktúry, najmä investíciám do verejnej kanalizácie, čo vyplývalo zo záväzkov voči EÚ, vplyvu dostupnosti štrukturálnych fondov a iných skutočností. Tiež zdroje vodárenských spoločností z prevádzkovej činnosti boli a sú používané nielen na obnovu, ale aj na rozvoj siete. Výsledkom je investičný dlh, pri ktorom je tempo starnutia infraštruktúry vyššie ako tempo jej obnovy; pokračovanie

v tomto trende by mohlo spôsobiť, že celá infraštruktúra bude vyžadovať taký rozsah obnovy, ktorý nie je finančne ani prakticky možný.

NKÚ SR preto považuje za mimoriadne dôležité skvalitniť celý systém plánovania obnovy vodárenskej infraštruktúry. Cieľom takéhoto plánovania obnovy má byť dlhodobé zaistenie bezporuchovej, bezpečnej, spoľahlivej a hospodárnej prevádzky celých systémov vodárenskej infraštruktúry. Plán obnovy musí okrem údajov od subjektov vlastniacich infraštruktúry využívať aj údaje z rôznych dokumentov týkajúcich sa stavu a rozvoja územia. Základom pre aktualizovanie plánu obnovy je mať k dispozícii spoľahlivé a úplné údaje o vodárenskej infraštruktúre. V zabezpečení vierohodnosti a verifikovateľnosti údajov od vodárenských subjektov musí zohrať významnejšiu úlohu gestor zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách, t. j. MŽP SR. Toto by malo svojou riadiacou a kontrolnou činnosťou zabezpečiť na pravidelnej báze údaje o stave infraštruktúry jednotlivých vlastníkov, o prevádzkovej činnosti, o pláne obnovy a jeho plnení, plnení a využívaní rezerv určených na obnovu. Tvorba a monitoring plánu obnovy vodárenských spoločností by mal byť prioritou ministerstva. Vodárske spoločnosti by mali mať snahu o monitoring stavu sústav, rozsahu úniku vody a pod., najmä súčasnými technickými možnosťami. Skúsenosti z prvých pilotných projektov v tejto oblasti je potrebné rozšíriť na čo najväčšie územie.

Ministerstvo by malo tiež venovať zvýšenú pozornosť problémom aplikačnej praxe, na ktoré v správe poukazujeme. Cieľom by malo byť odstránenie čo najviac „šedých zón“ zákona, ktoré spôsobujú mnohé praktické problémy a pri ich odstraňovaní je nutné spolupracovať aj s inými orgánmi štátnej správy, akými sú MF SR (daňové zákony), MS SR (Obchodný zákonník) a ďalšie.

Kontrola tiež ukázala viaceré problémy regulačnej politiky a tvorby regulovaných cien. Je zrejme nereálne, aby objem nutnej obnovy siete, odhadovaný na viac ako 3,6 mld. eur boli schopné zvládnuť vodárske spoločnosti pri súčasnej platnej regulačnej politike. Pripravované zmeny by mali rešpektovať súčasný stav vodárenskej siete, jej investičné potreby, klimatické podmienky regiónov a iné faktory ovplyvňujúce náklady vodárnskych spoločností. Vážnym problémom regulácie je ako, a akým spôsobom zapracovať koncepciu ochrany odberateľov spĺňajúcich podmienky energetickej chudoby a zväziť aj hranicu cenovej dostupnosti vodného a stočného pre jednotlivé regióny Slovenska, ba možno aj pre jednotlivé príjmové skupiny. Zároveň by mala koncepcia preukazateľnejšie odrážať hospodárnosť, efektívnosť a účelnosť použitých zdrojov, na čo by malo slúžiť pravidelné porovnávanie všetkých rozhodujúcich ekonomických údajov vodárnskych subjektov a hľadanie možného finančného štandardu výšky jednotlivých oprávnených ekonomických nákladov.

Dôležitý aspekt toho, ako sa bude vyvíjať rozvoj a obnova vodárenskej infraštruktúry, bude závisieť od disponibilných finančných zdrojov v nasledujúcich rokoch nielen zo strany štátu, Európskej únie ale aj od samotných akcionárov vodárnskych spoločností a vlastníkov týchto sietí, ako aj ich zodpovedného prístupu k prevádzkovanému majetku.

V rámci výkonu kontroly BVS bolo identifikované možné riziko hospodárenia v dcérskej spoločnosti BIOENERGY, s.r.o. Bratislava, ktorá bude predmetom samostatnej kontrolnej akcie.

Reakcia kontrolovaného subjektu

Z piatich kontrolovaných subjektov bol v štyroch prípadoch vyhotovený protokol o výsledku kontroly (okrem PVS). Dva kontrolované subjekty (ÚRSO a VVS) vzniesli námietky proti pravosti, úplnosti, preukázateľnosti kontrolných zistení uvedených v protokole o výsledku kontroly. NKÚ SR v oboch prípadoch vyhodnotil námietky ako neopodstatnené. VVS pri prerokovaní protokolu o výsledku kontroly odmietla podpísať zápisnicu z jeho prerokovania.

Kontakt

Najvyšší kontrolný úrad SR

Priemyselná 2
824 73 Bratislava 26
☎ +421 250 114 911
✉ info@nku.gov.sk

Bratislavská vodárska spoločnosť, IČO: 35 850 370
Podtatranská vodárska spoločnosť, IČO: 36 485 250
Východoslovenská vodárska spoločnosť, IČO: 36 570 460
Západoslovenská vodárska spoločnosť, IČO: 36 550 949
Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, IČO: 36 069 841

SKRATKA / SKRÁTENÉ POMENOVANIE	VÝZNAM
ASTERRA	Technológia, softvér na pozorovanie javov pod povrchom zeme
BVS	Bratislavská vodárenská spoločnosť, a. s.
ČOV	Čistiareň odpadových vôd
EON	Ekonomicky oprávnené náklady
EÚ	Európska únia
MF SR	Ministerstvo financií Slovenskej republiky
MH SR	Ministerstvo hospodárstva Slovenskej republiky
MS SR	Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky
MŽP SR, ministerstvo,	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NKÚ SR	Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky
NR SR	Národná rada Slovenskej republiky
Obchodný zákonník	Zákon 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov
PVS	Podtatranská vodárenská spoločnosť, a. s.
PVPS	Podtatranská vodárenská prevádzková spoločnosť, a. s.
SR	Slovenská republika
ÚFR	Účelová finančná rezerva
ÚRSO, úrad	Úrad pre reguláciu sieťových odvetví
Vyhláška MP SR č. 124/2003 Z. z.	Vyhláška Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky č. 124/2003 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o odbornej spôsobilosti na prevádzkovanie verejných vodovodov a verejných kanalizácií
Vyhláška ÚRSO č. 225/2016 Z. z.	Vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví z 19.07.2016 č. 225/2016 Z. z., ktorou sa ustanovuje cenová regulácia výroby, distribúcie a dodávky pitnej vody verejným vodovodom a odvádzania a čistenia odpadovej vody verejnou kanalizáciou
Vyhláška ÚRSO č. 21/2017 Z. z.	Vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví č. 21/2017 Z. z. Úradu pre reguláciu sieťových odvetví, ktorou sa ustanovuje cenová regulácia výroby, distribúcie a dodávky pitnej vody verejným vodovodom a odvádzania a čistenia odpadovej vody verejnou kanalizáciou
Vyhláška ÚRSO č. 323/2022 Z. z.	Vyhláška Úradu pre reguláciu sieťových odvetví č. 323/2022 Z. z. Úradu pre reguláciu sieťových odvetví, ktorou sa ustanovuje cenová regulácia výroby, distribúcie a dodávky pitnej vody verejným vodovodom a odvádzania a čistenia odpadovej vody verejnou kanalizáciou
Vyhláška MŽP SR č. 257/2023 Z. z.	Vyhláška Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 257/2023 Z. z., ktorou sa mení a dopĺňa Vyhláška MŽP SR č. 262/2010 Z. z., ktorou sa ustanovuje obsah plánu obnovy ktorou sa ustanovuje obsah plánu obnovy verejného vodovodu, plánu obnovy verejnej kanalizácie a postup pri ich vypracúvaní
VK	Verejná kanalizácia
VS, vodárne, regulované subjekty, spoločnosti	Vodárenská spoločnosť
VV	Verejné vodovody
VVS	Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s.
zákon o NKÚ SR	Zákon NR SR č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
zákon o regulácii v sieťových odvetviach	Zákon č. 250/2012 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov
zákon o slobodnom prístupe k informáciám, infozákon	Zákon č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
zákon o tvorbe právnych predpisov	Zákon č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 310/2016 Z. z.
zákon o verejných vodovodoch a kanalizáciách	Zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách v znení neskorších predpisov
zákon o NKÚ SR	Zákon č. 39/1993 Z. z. o Najvyššom kontrolnom úrade Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov
ZsVS	Západoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s.

Prílohy:

Prehľad jednotlivých ukazovateľov VV a VK – stav k 31. 12. 2023

Vybrané ukazovatele za VV - stav k 31. 12. 2023	MJ	BVS	PVS	VVS	ZsVS
dĺžka prevádzkovej vodovodnej siete bez prípojk	km	3 349	1 723	6 614	5 890
počet vodovodných prípojk celkom	ks	134 864	52 813	176 143	216 639
dĺžka vodovodných prípojk	km	967	551	1 587	1 821
celková dĺžka vodovodnej siete	km	3 349	2 274	8 201	7 711
dĺžka vodovodnej siete, ktorú VS prevádzkuje na základe zmluvy	km	396	1 711	925	1 428
počet zdrojov vody (využívané)	ks	60	239	519	127
počet zdrojov vody, ktoré VS prevádzkuje na základe zmluvy	ks	0	239	8	9
počet úpravni vody	ks	6	24	27	17
počet úpravni vody, ktoré VS prevádzkuje na základe zmluvy	ks	0	24	0	0
počet vodojemov	ks	135	165	471	230
počet vodojemov, ktoré VS prevádzkuje na základe zmluvy	ks	6	165	37	23
počet čerpacích staníc	ks	116	39	298	198
počet čerpacích staníc, ktoré VS prevádzkuje na základe zmluvy	ks	0	39	7	31
počet prevádzkovaných VV	počet	19	0	239	445
počet obcí s VV	počet	119	131	605	416
počet obyvateľov v sídlach s VV	počet	833 803	329 005	1 068 175	833 905
počet obyvateľov pripojených na VV	počet	808 585	304 710	953 240	785 956
napojenosť obyvateľstva na VV	%	97,00	92,62	89,24	94,30
počet porúch na verejnej vodovodnej sieti	počet	1 594	685	3 582	2 050
množstvo odobratej podzemnej vody	m³	66 875 175	13 094 000	21 235 732	50 206 586
výška poplatku do Environmentálneho fondu za odobranú vodu	€	2 220 255	434 720	705 026	1 666 859
množstvo vlastnej spotreby vody (technické preplachy atď.)	m³	1 836 393	596 584	3 285 650	1 976 467
Výroba a distribúcia pitnej vody celkom	m³	65 126 221	16 187 000	45 581 896	32 129 324
Voda fakturovaná pre obyvateľstvo	m³	30 958 336	7 673 000	34 313 624	22 605 318
Voda fakturovaná ostatní	m³	14 196 626	3 183 000	8 711 473	9 027 976
Vlastná spotreba	m³	1 836 393	596	3 107 066	1 976 467
Strata vody	m³	18 134 866	5 331 674	11 417 866	16 363 225
Strata vody	eur	2 215 042	* -	281 176	543 259
Strata vody	%	27,80	32,94	25,00	32,60
Vybrané ukazovatele za VK - stav k 31. 12. 2023	MJ	BVS	PVS	VVS	ZsVS
celková dĺžka kanalizačnej siete	km	1 862	718	3 023	1 989
dĺžka kanalizačnej siete, ktorú VS prevádzkuje na základe zmlúv	km	745	529,81	629	481
počet kanalizačných prípojk	ks	81 196	31 050	109 327	88 773
počet ČOV vo vlastníctve spoločnosti	ks	17	30	101	29
počet ČOV v majetku, ktorý VS prevádzkuje zmluvne	ks	6	30	24	15
počet prevádzkovaných VK	počet	22	0	103	203
počet obcí s VK	počet	43	48	221	123
počet obyvateľov v sídlach s VK	počet	711 762	235 308	826 226	536 871
počet obyvateľov pripojených na VK v správe a v prevádzke	počet	681 250	221 036	731 559	448 426
% odkanalizovania z celkového počtu obyvateľov v sídlach s VK	%	95,70	93,93	88,54	83,50
počet porúch na verejnej kanalizačnej sieti	počet	24	109	112	997
stav zamestnancov k 31. 12. 2023	MJ	BVS	PVS	VVS	ZsVS
celkový počet zamestnancov	počet	1 095	31	2 039	1 398
z toho: - THP (technický personál)	počet	602	0	728	517
- robotnícke povolania	počet	493	0	1 311	881

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi; pozn. * - straty vody sa týkajú PVPS

Vyhodnotenie tvorby a použitia ÚFR v rokoch 2022 a 2023 (v eurách)

Vodárenská spoločnosť	ÚFR	Obnova VV a VK	Výška nepoužitej ÚFR
BVS	11 453 602	39 442 178	0
ZsVS	6 792 154	10 759 530	0
PVS	2 988 923	6 195 185	*50 411
VVS	**7 017 848	2 954 920	4 062 928

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi; pozn. *-v roku 2023 bola obnova VV a VK v nižšej výške než bola vytvorená účelová finančná rezerva; **-VVS v roku 2022 netvorila účelovú finančnú rezervu, v tabuľke je údaj len za rok 2023

Prehľad počtu zmlúv nadobudnutého majetku za symbolickú cenu jedno euro v rokoch 2021 až 2023

Vodárenská spoločnosť	Počet zmlúv v jednotlivých rokoch		
	2021	2022	2023
BVS	0	1	0
VVS	16	28	15
ZsVS	12	17	36
SPOLU	28	46	51

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Detailný prehľad majetku nadobudnutého za jedno euro v rokoch 2021 až 2023

Vodárne	Prevzatá dĺžka VV (km)	Prevzatý počet prípojk (VV)	Prevzatý počet vodojemov	Prevzatá dĺžka VK (km)	Prevzatý počet prípojk (VK)	Prevzatý počet ČOV	Prevzatý počet ČS VK
BVS	0	0	0	1,7	0	0	1
VVS	48,246	384	3	31,037	54	2	10
ZsVS	40,058	1 414	1	16,844	643	1	3
SPOLU	88,304	1798	4	49,581	697	3	14

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Prehľad hodnoty majetku v eur a príslušná miera jeho opotrebenia v % - stav k 31. 12 .2023

Stav k 31. 12. 2023	Majetok netto v eurách	Miera opotrebenia majetku v %
BVS	515 422 044	42,75
ZsVS	444 150 022	50,50
PVS	142 948 661	51,57
VVS	573 078 908	53,83

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Prehľad maximálnej ceny (bez DPH) za výrobu a dodávku pitnej vody za m³ štyroch vodárenských spoločnostiach vrátane porovnania s ročným priemerom za 14 vodární (v eurách)

Obdobie	ZsVS - výroba a dodávka pitnej vody	BVS - výroba a dodávka pitnej vody	PVPS - výroba a dodávka pitnej vody	VVS - výroba a dodávka pitnej vody	Ročný priemer za 14 vodární
31. 12. 2020	1,0802	1,0135	1,0884	1,353	1,0877
31. 12 .2021	1,0802	1,0135	1,0884	1,4004	1,1032
31. 12. 2022	1,1683	1,0387	1,096	1,4944	1,1516
31. 12. 2023	1,27	1,2025	1,2664	1,5648	1,2741

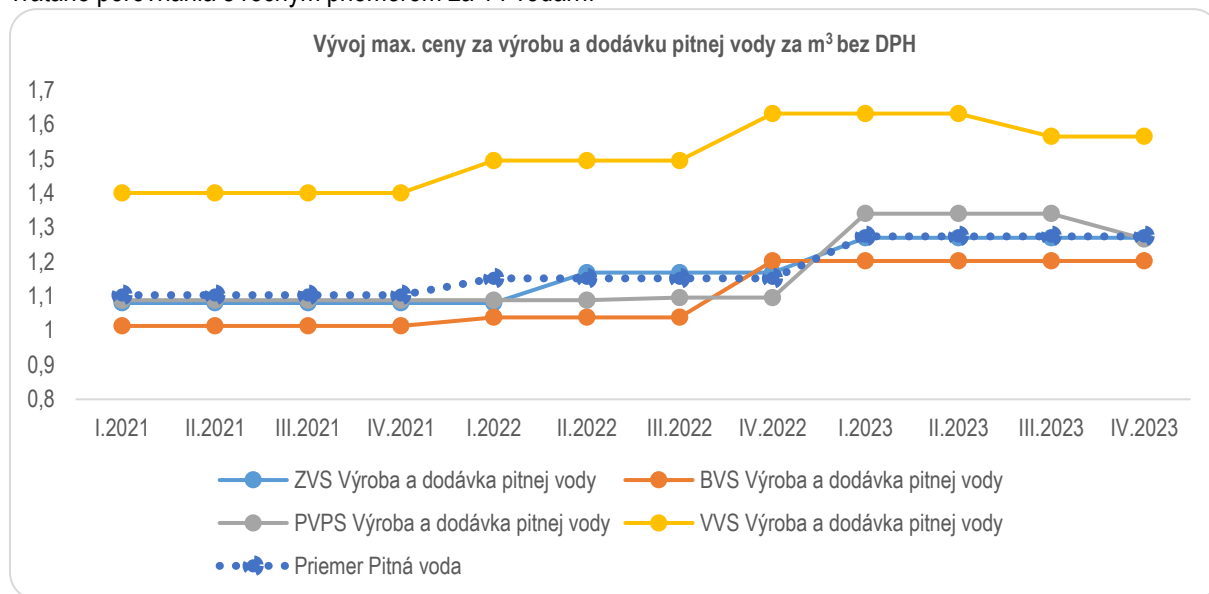
Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Prehľad maximálnej ceny (bez DPH) za odvádzanie a čistenie odpadovej vody za m³ štyroch vodárenských spoločnosti vrátane porovnania s ročným priemerom za 14 vodární (v eurách)

Obdobie	ZsVS - odpadová voda	BVS - odpadová voda	PVPS - odpadová voda	VVS - odpadová voda	Ročný priemer za 14 VS
31. 12. 2020	1,0573	0,9985	1,0884	1,0235	1,0632
31. 12. 2021	1,1157	0,9985	1,1499	1,0716	1,086
31. 12. 2022	1,2024	0,9985	1,2336	1,1305	1,1354
31. 12. 2023	1,4783	1,1251	1,2246	1,2671	1,2956

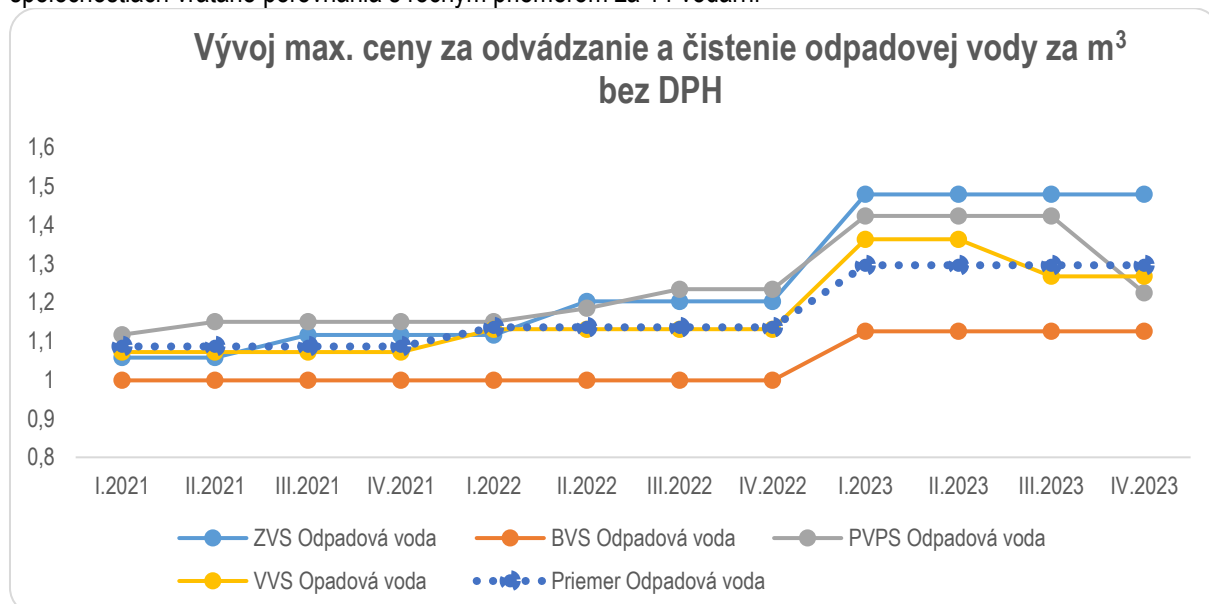
Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Kvartálny vývoj maximálnej ceny (bez DPH) za výrobu a dodávku pitnej vody za m³ štyroch vodárenských spoločností vrátane porovnania s ročným priemerom za 14 vodární

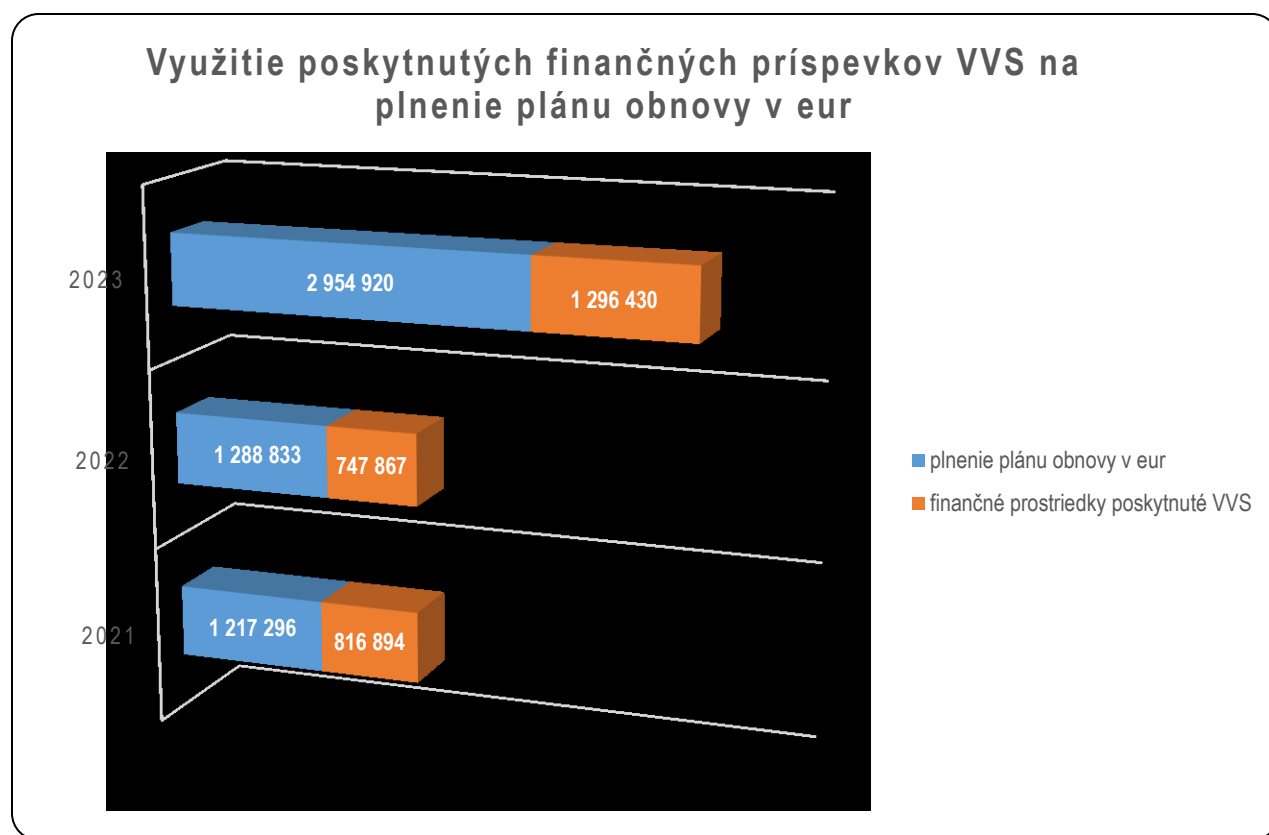
Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Kvartálny vývoj maximálnej ceny (bez DPH) za odvádzanie a čistenie odpadovej vody za m³ štyroch vodárenských spoločností vrátane porovnania s ročným priemerom za 14 vodární

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi

Prehľad využitia poskytnutých finančných príspevkov VVS vo vzťahu k plneniu plánu obnovy (v eurách)

Zdroj: vlastné spracovanie NKÚ SR z údajov poskytnutých kontrolovanými subjektmi